

Η εποχή των Ισπανών και Πορτογάλων κονκισταδόρων

Η πρώτη σωστή σκέψη του βασιλιά της Αραγονίας Φερδινάνδου (1452 - 1516) ήταν να παντρευτεί (το 1469) την Ισαβέλλα (1451 - 1504), βασίλισσα της Καστίλης. Η δεύτερη σωστή του σκέψη ήταν να διώξει τους παρρηκμασμένους Άραβες από την Ιβηρική χερσόνησο. Η προσπάθεια ολοκληρώθηκε το 1492, με την άλωση της Γρανάδας. Έτσι, στα τέλη του 15^{ου} αιώνα, ολόκληρη η Ισπανία ενώθηκε σε ένα πανίσχυρο βασίλειο. Αναδιοργάνωσε και την Ιερά Εξέταση, να τα έχει καλά με τον πάπα, κι ονομάστηκε Φερδινάνδος Ε' ο Καθολικός. Και η γυναίκα του, Ισαβέλλα Α' η Καθολική.

Η τρίτη σωστή σκέψη ήταν της Ισαβέλλας: Χρηματοδότησε τον Χριστόφορο Κολόμβο, να βρει θαλάσσιο δρόμο για τις Ινδίες πλέοντας δυτικά κι αποφεύγοντας τους επικίνδυνους στεριανούς δρόμους. Το 1493, ο Κολόμβος γύρισε και ανάγγειλε πως βρήκε ό,τι του ζήτησαν. Είχε ανακαλύψει την Αμερική αλλά δεν το κατάλαβε. Η ανακάλυψή του, όμως, ξεσήκωσε όλους τους Ισπανούς τυχοδιώκτες, που πίστεψαν πως βρήκαν τρόπο να πλουτίσουν εύκολα. Ήταν το κύμα των κονκισταντόρες, που αυτοπροβάλλονταν ως λαϊκοί ιεραπόστολοι και πρωτοπόροι του βασιλιά της Ισπανίας. Ανάμεσά τους, και ο αξιωματικός του ισπανικού στρατού Βάσκο Νούνιεθ ντε Μπαλμπόα.

Μέσω Αϊτής, ο Μπαλμπόα βρέθηκε στην ανατολική ακτή του σημερινού Παναμά, όπου δημιούργησε την πόλη Σάντα Μαρία ντι Αντίγκουα. Δεν μπορούσε να φανταστεί ότι, αν έκανε τον κόπο να διασχίσει άλλα 78 χλμ. προς τα δυτικά, θα συναντούσε έναν άλλον ωκεανό, τον Ειρηνικό, που πραγματικά οδηγούσε στις Ανατολικές Ινδίες κι από κει στην Ισπανία.

Με τον καιρό, οι ιθαγενείς της ενδοχώρας ξεθάρρεψαν κι άρχισαν να τους επισκέπτονται φέρνοντας δώρα όμορφα χρυσά κοσμήματα. Μόνο που ο φύλαρχος ενοχλήθηκε, όταν είδε τους Ισπανούς να μην ενδιαφέρονται για την τέχνη του δουλεμένου μετάλλου αλλά να το δαγκώνουν για να διαπιστώσουν τη σκληρότητά του και να μετράνε το πάχος του. Θυμωμένος, είπε στον Μπαλμπόα πως, αν τόσο πολύ τον ενδιέφερε αυτό το κίτρινο μέταλλο, δεν είχε παρά να περάσει το βουνό και να βγει σε μian άλλη ακτή, όπου ο χρυσός αφθονούσε.

Δε χρειαζόταν δεύτερη κουβέντα. Ο Μπαλμπόα μάζεψε 190 άνδρες, όπλα, πυρομαχικά και

άγρια σκυλιά και, την 1^η Σεπτεμβρίου του 1513, ξεκίνησε να βρει, το θρυλικό Ελντοράντο. Προχωρώντας, μπήκε σ' ένα δάσος, όπου κατοικούσε μια φυλή ιθαγενών. Δίχως να διστάσουν, οι Ισπανοί σκότωσαν 600 κι έριξαν, όσους αιχμαλώτισαν, ζωντανή τροφή στα άγρια σκυλιά τους.

Στις 25 Σεπτεμβρίου (1513), ο Μπαλμπόα βρέθηκε σε μια βουνοκορφή, απ' όπου αντίκρισε ένα θέαμα πρωτόγνωρο. Στα πόδια του, η θάλασσα απλωνόταν ως πέρα στον ορίζοντα, όπου μπορούσε να φτάσει η ματιά του. Είχε ανακαλύψει τον Ειρηνικό ωκεανό αλλ' όχι και την απεραντοσύνη του. Ένας τρόμος τον κυρίευσε: Κι αν κάποιος άλλος τον προλάβει; Άρχισε να τρέχει. Πίσω του έτρεχαν κι όλοι οι άλλοι Ισπανοί. Περνούσε παρθένα μέρη τρέχοντας κι αγωνιώντας να φτάσει πρώτος. Έκπληκτοι οι λίγοι ιθαγενείς, που συναντούσαν στον δρόμο τους, έβλεπαν τους βιαστικούς Ισπανούς να προσπερνούν.

Χρειάστηκαν τέσσερις μέρες ώσπου να φτάσουν στην ακτή, στις 29 του μήνα. Ο Μπαλμπόα χίμηξε στο νερό προχωρώντας ώσπου η θάλασσα να φτάσει στα γόνατά του. Ξιφούλκησε και βύθισε το σπαθί του στον Ειρηνικό αναγγέλλοντας πως κατακτούσε αυτή τη θάλασσα στο όνομα του βασιλιά Φερδινάνδου, του οποίου εκπρόσωπο στην περιοχή όριζε τον εαυτό του. Αλλά ο Ειρηνικός είναι πολύ μεγάλος για να κατακτηθεί με ένα σπαθί. Και η δυτική ακτή του Παναμά δεν είχε χρυσάφι.

Στόμα με στόμα, η περιπέτεια του Μπαλμπόα μεταδόθηκε σε όλους τους Ισπανούς που βολόδερναν στα νησιά της Καραϊβικής κι έφτασε ως τ' αφτιά του στρατηγού Ντιέγκο Βελάσκειθ. Βρισκόταν στην περιοχή πάνω από 25 χρόνια, έχοντας ακολουθήσει τον Κολόμβο στο δεύτερο ταξίδι του. Κατάφερε να κατακτήσει την Κούβα και να κτίσει την Αβάνα (1515 ή 1519) κι ύστερα πέρασε στην απέναντι ακτή του Γιουκατάν (1517), εκεί όπου είναι η χερσόνησος «μύτη» του Μεξικού και της Γουατεμάλας. Δεν προχώρησε περισσότερο. Γύρισε στην Κούβα, όπου τον βρήκαν τα νέα για τα κατορθώματα του Μπαλμπόα.

Ο Βελάσκειθ φώναξε τον αξιωματικό του Φερνάντο Κορτέζ και τον διέταξε να εκστρατεύσει στην απέναντι γη, όπου το άγνωστο Μεξικό. Ο Κορτέζ έφυγε από την Κούβα στις 10 Φεβρουαρίου 1519, παράπλευσε το Γιουκατάν και βγήκε στο Νότιο Μεξικό στις 8 Αυγούστου. Είχε μαζί του μερικούς καβαλάρηδες και γύρω στους πεντακόσιους πεζούς. Έκαψε τα καράβια, ώστε να μην υπάρχει δρόμος επιστροφής, και προχώρησε βόρεια - βορειοδυτικά.

Από ιθαγενείς έμαθε για τη χώρα των Αζτέκων, που είχαν επιβάλει την κυριαρχία τους σ'

ολόκληρη την περιοχή. Έμαθε πως οι Ινδιάνοι είχαν την υποχρέωση να προσφέρουν κάθε τόσο ομοεθνείς τους, θυσία στις άγριες τελετές των Αζτέκων. Έμαθε και για την προφητεία, στην οποία πίστευαν οι Αζτέκοι: Κάποια στιγμή, οι θεοί τους θα έρχονταν να τους βρουν. Θα έφταναν καβάλα σε άλογα, με πρόσωπα λευκά και γενειάδες. Ήταν ό,τι του χρειαζόταν.

Οι Ισπανοί έφτασαν στην πρωτεύουσα των Αζτέκων, μια τεράστια πόλη με 60.000 σπίτια, και βρήκαν την υποδοχή που περίμεναν. Ο ίδιος ο βασιλιάς Μοντεζούμα βγήκε να τους καλωσορίσει. Ήταν οι θεοί. Αντάλλαξαν δώρα. Ο Μοντεζούμα τους παραχώρησε ολόκληρη συνοικία να μένουν. Οι Ισπανοί τριγυρνούσαν στην πόλη και δεν μπορούσαν να κρύψουν την απληστία τους: Παντού, στους ναούς και στ' ανάκτορα, αφύλαχτο χρυσάφι, εκτεθειμένες πολύτιμες πέτρες, αφιερώματα στους θεούς. Λίγο λίγο, η απληστία τους κυριέυσε. Αρχισαν τις λεηλασίες.

Όμως, δεν ήταν όλοι οι Αζτέκοι θεοφοβούμενοι. Ένα πρωί, βρέθηκαν τρεις Ισπανοί νεκροί. Άρα, δεν ήταν θεοί. Οι Αζτέκοι ξεσηκώθηκαν, κατάργησαν τον βασιλιά τους, έβαλαν άλλον στη θέση του. Ο Μοντεζούμα πληγώθηκε και πέθανε. Ο Κορτέζ υποχώρησε στην ακτή. Έφτασε με ελάχιστους επιζώντες, καθώς οι στρατιώτες του βάραιναν κουβαλώντας κι όσο χρυσάφι καθένας τους μπορούσε να σηκώσει. Όσοι καθυστερούσαν, συλλαμβάνονταν από τους Αζτέκους κι υποχρεώνονταν να καταπιούν λιωμένο χρυσό. Ήταν η τιμωρία τους για την απληστία.

Στην ακτή, φάνηκε μια μοίρα του ισπανικού στόλου. Ο αρχηγός της είχε εντολή να συλλάβει τον Κορτέζ. Ο κονκισταντόρ είχε σταλεί να κατακτήσει το Μεξικό στο όνομα της Ισπανίας κι αυτός δρούσε για λογαριασμό του. Ο Κορτέζ τον πήρε με το μέρος του. Χρησιμοποιώντας τους άνδρες του στόλου κι όσους από τους δικούς του είχαν σωθεί, πολιορκήσε την πρωτεύουσα των Αζτέκων. Γύρω στους 100.000 Ινδιάνοι ήρθαν να τον ενισχύσουν, πιστεύοντας πως θα τους ελευθερώσει. Δρόμο με δρόμο, σοκάκι με σοκάκι, σπίτι με σπίτι, η πρωτεύουσα των Αζτέκων έπεσε. Τελευταίο οχυρό, ο επιβλητικός ναός στο κέντρο μιας λίμνης. Έπεσε στους Ισπανούς, στις 3 Αυγούστου του 1521.

Η εκδίκηση των νικητών ξέσπασε άγρια πάνω στους νικημένους. Τους ξεκλήρισαν με τρομερά βασανιστήρια, σωματικά και σεξουαλικά. Η κατάκτηση του Μεξικού ολοκληρώθηκε, το 1528.

Πιο νότια, ο Φραγκίσκο Πιζάρο και τ' αδέρφια του βγήκαν το 1531 στο Περού, όπου άνθιζε ο πολιτισμός των Ίνκας. Στις 16 Νοεμβρίου 1532, οι Ισπανοί του Πιζάρο νίκησαν τους Ίνκας και συνέλαβαν τον βασιλιά Αταχουάλπα. Ο βασιλιάς υποσχέθηκε χρυσάφι με αντάλλαγμα την ελευθερία του. Ο Πιζάρο πήρε το χρυσάφι και σκότωσε τον βασιλιά. Δεν το μοίρασε σωστά κι ένας από τους αξιωματικούς του επαναστάτησε. Ο Πιζάρο τον αποκεφάλισε. Ο γιος του σκοτωμένου εκδικήθηκε, σκοτώνοντας τον ίδιο τον Πιζάρο (1541). Με τη βεντέτα που ξεκίνησε, ως το 1542 σκοτώθηκαν όλοι όσοι είχαν κατακτήσει το Περού και είχαν μοιραστεί το χρυσάφι των Ίνκας. Όμως, σχεδόν ολόκληρη η Νότια Αμερική είχε περάσει στην κυριαρχία των Ισπανών.

Ο ανταγωνισμός Ισπανών και Πορτογάλων για την ανακάλυψη νέων χωρών συνεχιζόταν οξύς στις αρχές του ΙΣΤ' αιώνα. Ο βασιλιάς της Πορτογαλίας Εμμανουήλ Α' ευτύχησε να έχει στις υπηρεσίες του μεγάλους θαλασσοπόρους (Βάσκο ντε Γκάμα, Αμέρικο Βεσπούτσι, Κόρτε Ρεάλ κ.ά.), που ανακάλυψαν νέους τόπους και νέους εμπορικούς δρόμους, δημιουργώντας αποικίες και φέρνοντας πλούτη.

Ο Φερδινάνδος Μαγγελάνος γεννήθηκε στην Πορτογαλία το 1480. Μεγάλωσε στις θάλασσες κι έζησε την εποχή των μεγάλων ανακαλύψεων μετέχοντας σε πολλές αποστολές. Σε μια από αυτές, έφτασε με τον Βάσκο ντε Γκάμα στον Ινδικό ωκεανό, όπου άκουσε να μιλούν για τα νησιά των μπαχαρικών, όπως ονόμαζαν τότε τα νησιά των Μολούκων. Θέλησε να τα βρει αλλά τραυματίστηκε και γύρισε στην πατρίδα του, όπου ο βασιλιάς τον δέχτηκε με σκαιότητα. Νόμιζε πως το τραύμα του θαλασσοπόρου ήταν φτιαχτό για να κερδίσει κάποια σύνταξη.

Ο Μαγγελάνος θύμωσε και κατέφυγε στη γειτονική Ισπανία. Ο Φερδινάνδος είχε πεθάνει και στον θρόνο βρισκόταν (από το 1516) ο Κάρολος ο Ε' (γνωστός ως Κουίντος), που εκείνη τη χρονιά (1519) έγινε και αυτοκράτορας της Γερμανίας συγκεντρώνοντας κάτω από το σκήπτρο του σχεδόν τον μισό τότε γνωστό κόσμο. Η φιλοδοξία του, όμως, ήταν να γίνει κυρίαρχος όλης της Γης. Ο Μαγγελάνος ζήτησε ακρόαση. Ο βασιλιάς είχε ακουστά τον εξερευνητή και τον δέχτηκε αμέσως. Ο θαλασσοπόρος του πρότεινε να αναλάβει μian αποστολή, που θα έκανε πραγματικότητα το όνειρο του Κολόμβου: Να πλεύσει δυτικά, ώσπου να βρεθεί στις Ινδίες, και να κατακτήσει για λογαριασμό της Ισπανίας τα νησιά των μπαχαρικών. Ο Κάρολος συμφώνησε με ενθουσιασμό.

Ετοιμάστηκαν πέντε καράβια με 265 άντρες. Απέπλευσαν στις 20 Σεπτεμβρίου του 1519. Στις 12 Ιανουαρίου 1520, έφτασαν στο σημερινό Ρίο ντε λα Πλάτα της Βραζιλίας, όπου και ξεχειμώνιασαν. Το καλοκαίρι, ξεκίνησαν πάλι, πλέοντας παράκτια με νότια κατεύθυνση. Ο Μαγγελάνος πίστευε πως κάπου θα συναντούσαν ένα άνοιγμα, που θα τους επέτρεπε να πάνε δυτικά, στη θάλασσα που είχε ανακαλύψει ο Μπαλμπόα. Δεν είχε άδικο. Στις 21 Οκτωβρίου 1520, ανακάλυψε ένα ατελείωτο πέρασμα που οδηγούσε στη Δύση. Το βάφτισε «Στενό των 11.000 παρθένων», παίρνοντας το όνομα από το εορτολόγιο εκείνης της μέρας. Στους χάρτες, όμως, το πέρασμα είναι σημειωμένο με το όνομα «Στενό του Μαγγελάνου».

Ο θαλασσοπόρος μπήκε στο στενό. Χρειάστηκε περίπου σαράντα μέρες, ώσπου να ξανασυναντήσει ανοιχτή θάλασσα: Στις 28 Νοεμβρίου, βγήκε στον Ειρηνικό ωκεανό έχοντας ανακαλύψει το νότιο πέρασμα.

Άρχισε να πλέει βορειοδυτικά. Μετά από ταξίδι τριών μηνών στην ανοιχτή θάλασσα, έφτασε στα νησιά Μαριάνες, ανατολικά από τις Φιλιππίνες. Έπιασαν στο πρώτο νησί που συνάντησαν μπροστά τους. Ο εκεί φύλαρχος τους ζήτησε να πληρώσουν φόρο αλλά τελικά έγινε φίλος με τον Μαγγελάνο, βαπτίστηκε χριστιανός και δέχτηκε να είναι φόρου υποτελής στον βασιλιά της Ισπανίας.

Με ορμητήριο το νησί αυτό, ο θαλασσοπόρος έκανε εκδρομές στις γύρω περιοχές, εξερευνώντας και κατακτώντας. Σε μια από τις εξορμήσεις του, σημειώθηκε κάποιο ασήμαντο επεισόδιο. Μια υπόθεση λίγων λεπτών. Οι Ισπανοί έριξαν δυο τρεις τουφεκιές. Οι ιθαγενείς απάντησαν με βέλη. Ένα από αυτά τραυμάτισε τον Μαγγελάνο. Λίγη ώρα αργότερα πέθανε, στα 41 του χρόνια. Ήταν 27 Απριλίου 1521.

Οι σύντροφοί του συνέχισαν να πλέουν δυτικά. Έφτασαν στην Ισπανία στις 6 Σεπτεμβρίου 1522. Για πρώτη φορά στην ιστορία του ανθρώπου, είχαν πραγματοποιήσει τον γύρο του κόσμου, πλέοντας δυτικά. Και χρειάστηκαν τρία χρόνια παρά 14 μέρες για να το κατορθώσουν. Όμως, ο Εμμανουήλ της Πορτογαλίας δε ζούσε πια, για να νιώσει την εκδίκηση του Μαγγελάνου: Είχε πεθάνει κι αυτός το 1521.

Ο Κάρολος της Ισπανίας και της Γερμανίας έζησε πολλά χρόνια ακόμα. Ποτέ δεν κατόρθωσε να γίνει κυρίαρχος του κόσμου. Στα 1555, όταν έχασε τη μητέρα του Ιωάννα την Τρελή, βαρέθηκε την προσπάθεια να γίνει κοσμοκράτορας, παραιτήθηκε και κλείστηκε σε

μοναστήρι, όπου πέθανε ήσυχα τρία χρόνια αργότερα, στα 1558.

(Έθνος, 24.4.1997) (τελευταία επεξεργασία, 2.2.2009)